

УДК 792.8

DOI 10.32461/2226-3209.2.2026.362471

Цитування:

Васютяк Ю. В. Постдраматичний танець: концептуалізація поняття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 2. С. 437–441.

Васютяк Юрій Васильович,
старший викладач кафедри хореографічного
мистецтва Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-1532-9282>
Vasutyak040871@gmail.com

Vasyutyak Yu. (2026). Postdramatic Dance: Conceptualisation of the Concept. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 437–441 [in Ukrainian].

ПОСТДРАМАТИЧНИЙ ТАНЕЦЬ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ

Мета статті – обґрунтувати доцільність уживання поняття «постдраматичний танець» у сучасній хореографії. **Методологія дослідження** полягає в екстраполюванні поняття «постдраматичний театр» Г.-Т. Лемана у площину сучасного танцю, аналізі сучасних танцювальних практик крізь призму теорії постдрами. **Наукова новизна** полягає у тому, що концептуалізовано поняття «постдраматичний танець» як самостійний феномен та обґрунтовано необхідність його комплексного дослідження. **Висновки.** Постдрама (постдраматичний театр) є адаптацією постмодерністських принципів до театру, визначається конкретними художніми прийомами, що формуються безпосередньо у театральному, та ширше – сценічному та позасценічному мистецтві, куди відносимо танець. Принципи постдраматичного театру у сучасному танці втілюють концепцію відходу від драматургічного, наративоцентричного підходу та акцентують увагу на процесі створення, досвіді, що набувається, тілесності, нелінійності розгортання подій. У постдраматичному танці рух втрачає ілюстративні якості, набуває рис універсальної мови передавання фізичних, психічних, соціальних, культурних станів. Перформанс у сучасному танці реалізує принципи постдраматичного театру: він руйнує межі між сценою і глядачем, мистецтвом і повсякденністю, роблячи глядача активним співучасником. Принципи постдрами розвинули у власній творчості Піна Бауш, Вільям Форсайт, Фізичний театр DV8, руйнуючи лінійний нарратив, створюючи театр руху. Перспективи дослідження вбачаємо у відтворенні цілісної панорами розвитку постдраматичного танцю як феномену світового та вітчизняного культурно-мистецького простору, з'ясуванні спільних та відмінних рис з постдраматичним театром, виявленні специфічних проявів постдрами у творчості сучасних українських хореографів.

Ключові слова: постдраматичний танець, постдрама, постдраматичний театр, сучасний танець, хореографія, танець, перформанс.

Vasyutyak Yuri, Senior Lecturer, Department of Choreographic Art, Kyiv National University of Culture and Arts
Postdramatic Dance: Conceptualisation of the Concept

The purpose of the article is to substantiate the expediency of using the concept of “postdramatic dance” in modern choreography. **The research methodology** consists in extrapolating the concept of “postdramatic theatre” by G.-T. Lehmann to the plane of modern dance, analysing modern dance practices through the prism of the theory of postdrama. **The scientific novelty** lies in the fact that the concept of “postdramatic dance” is conceptualised as an independent phenomenon and the need for its comprehensive study is substantiated. **Conclusions.** Postdrama (postdramatic theatre) is an adaptation of postmodernist principles to theatre, determined by specific artistic techniques that are formed directly in theatrical, and more broadly – stage and off-stage art, which includes dance. The principles of postdramatic theatre in contemporary dance embody the concept of moving away from the dramaturgical, narrative-centric approach and emphasise the process of creation, the acquired experience, corporeality, and the nonlinearity of the unfolding of events. In postdramatic dance, movement loses its illustrative qualities and acquires the features of a universal language for transmitting physical, mental, social, and cultural states. Performance in contemporary dance implements the principles of postdramatic theatre: it destroys the boundaries between the stage and the viewer, art and everyday life, making the viewer an active participant. The principles of postdramatic theatre were developed in their own work by Pina Bausch, William Forsyth, and DV8 Physical Theatre, destroying the linear narrative and creating a theatre of movement. We see the prospects of the study in recreating a holistic panorama of the development of postdramatic dance as a phenomenon of the world and domestic cultural and artistic space, clarifying common and distinctive features with postdramatic theatre, identifying specific manifestations of postdrama in the work of modern Ukrainian choreographers.

Keywords: postdramatic dance, postdrama, postdramatic theatre, modern dance, choreography, dance, performance.

Актуальність теми дослідження. Танець у сучасному світі є складним міждисциплінарним феноменом, що впливає на безліч культурно-мистецьких процесів та одночасно сам є об'єктом впливу різноманітних явищ. Дослідження таких багатоелементних систем – актуальне завдання сучасної гуманітаристики, зокрема, культурології та мистецтвознавства. Сучасний танець в останні десятиліття розглядають крізь призму естетики постмодернізму, серед категорій якої і «постдрама» (постдраматичний театр). Дослідження впливу постдраматичного підходу на сучасний танець, зокрема, деконструкцію класичних форм, множинність сенсів пластичного вираження, автономність руху як багатоаспектного феномену тощо, є злободенним, адже дозволяє виявити місце та роль танцю у сучасній культурі, розширити межі його традиційного сприйняття.

Також аналіз постдраматичних рис у танці сприяє розвитку методик навчання сучасного танцю, формує розуміння нових хореографічних стратегій та підходів до практичної діяльності, що важливо для підготовки фахівців за спеціальністю В6 «Перформативні мистецтва», спеціалізацією В6.03. «Хореографічне мистецтво».

Постдраматичні танцювальні практики активно розвиваються у світі, а в Україні цей напрям набирає обертів у творчості незалежних митців, лабораторій, платформ тощо. Дослідження проблеми постдраматичного танцю сприятиме інтегруванню української танцювальної практики у європейській та світовий контекст.

Аналіз досліджень і публікацій. В останні понад три десятиліття у театрознавстві накопичено чималий масив наукових досліджень, присвячених різним аспектам постдраматичного театру, що вплинув на формування хореологічного дискурсу з постдраматичних рис сучасної хореографії. Серед таких праць фундаментальні Г.-Т. Лемана «Постдраматичний театр» [11], Е. Фішер-Ліхте «Трансформаційна сила перформансу» [10], а також й дослідження українських науковців, зокрема, О. Апчел «Документальний театр у контексті сучасної культури» [1].

Різні ракурси проблеми становлення та розвитку постдраматичного танцю висвітлено у монографії Ф. Васс «Постдраматичний танцювальний театр Вільяма Форсайта. Тривожне сприйняття» [14] (принципи постдрами у творчості одного хореографа); у

ряді праць вітчизняних науковців, як-от Л. Венедиктова [2; 3] та Ю. Скиба [6] (перформативність), М. Матвейчук [4] (тілесність), М. Погребняк [5] (постмодерний танець), О. Маншилін [13] (танець контемпорарі), О. Чепалов [7] (прояви постдрами у творчості західноєвропейських хореографів) тощо. Серед вітчизняних публікацій не виявлено наукових праць, спеціально присвячених проблемі концептуалізації терміну «постдраматичний танець» та постдраматичним рисам у сучасному танці.

Мета статті – обґрунтувати доцільність уживання поняття «постдраматичний танець» у сучасній хореографії.

Виклад основного матеріалу. Принципи постдраматичного театру, сформульовані німецьким театрознавцем Гансом-Тісом Леманом у монографії «Постдраматичний театр» [11], що вийшла 1999 року, ґрунтуються на аналізі процесів у перформативних мистецтвах, переважно драматичному театрі, упродовж 1960-х–1990-х років. Постдраматичні тенденції стали мейнстрімом у перформативних практиках, до яких відносимо й танець, на початку XXI століття і масштабуються сьогодні.

Ганс-Тіс Леман, констатуючи одну із загальних тенденцій культури другої половини XX століття – зростання ролі танцю (Моріс Бежар у мемуарах «Мить з життя іншого. Спогади» [8] називав XX століття – століттям танцю), говорить про своєрідність прояву постдраматичних тенденцій через танець, хореографію [11]. Серед найяскравіших феноменів постдраматичного мистецтва – поява танцтеатру як самостійного жанру перформативного мистецтва. І це, перш за все, пов'язано з творчістю Піни Бауш (хоча термін «танцтеатр» з'явився раніше у практиці Курта Йоса, однак його сучасна дефініція базована на ознаках, притаманних постмодерністській естетиці та методичних й методологічних принципах творчості П. Бауш).

Піна Бауш стала одним з митців, хто спровокував Г.-Т. Лемана на формулювання терміну «постдраматичний театр», адже у постановках мисткині концентрувалася більшість рис, обґрунтованих автором у праці «Постдраматичний театр», зокрема відсутність життєподібності, вистава як процес, руйнація безперервності, гетерогенність, відхід від цілісності, відмова від завершеності форм, множинність трактувань, компіювання як метод, емоційна експресивність (активність) тощо.

Також слід констатувати загальний розвиток танцю контемпорарі (contemporary dance) як прояв постдраматичного танцю. Доволі умовно можна говорити про осмислення власної природи у танці контемпорарі, дослідження та розширення власних меж, звернення до саморефлексії, що є продуктивним шляхом розвитку сучасного танцю.

Варто наголосити на посиленні ролі тілесно-пластичного складника у роботі театральних режисерів-хореографів при втіленні творів, що не є виключно танцювальними за своєю природою (Роберт Вілсон, Ян Лауерс, Ян Фабр тощо), а також акцентування на тілесності як синтезі фізичного, розумового та духовного у практиці танцю контемпорарі.

Природно, що екстраполюючи поняття «постдраматичний» у площину танцювального мистецтва, не можна оминати взаємодію літератури та театру, яка для постдраматичного театру характеризується розривом з початковим текстом (за думкою Г.-Т. Лемана, постдраматичний театр впевнено відмовляється від літератури). Драматичний театр за своєю природою є літературоцентричним, де присутній цілком чи фрагментарно авторський текст. Але зі зміною поняття «тексту» у постмодерністській естетиці, таку роль перебирають на себе інші складники дійства.

Попри відмінність видових ознак драматичного та хореографічного мистецтва, більшість традиційних балетних вистав створені за літературними творами, що цілком природно для балетного театру з моменту його народження, коли підґрунтям ставали міфологічні сюжети та інші наративи, наділені сюжетом та моральними настановами, що примушували глядача розтлумачувати балетну «розповідь», замислитися над проблемами, піднятими у творі.

Від середини 1960-х років, часу формування нового танцю, що базувався на постмодерністських ідеях, підвищується самоцінність танцювального руху, власне процесу виконання рухів, результативність танцю не вимірюється закладеними ідеями чи якістю хореографічної інтерпретації літературного тексту. Сенси народжуються у процесі сприйняття, що призводить до відходу від традиційних вимог до драматургії, стимулюючи розвиток постдраматичного танцю.

Серед феноменів сучасного мистецтва помітне місце посідають танцювальні

перформанси, що також створені за принципами, визначеними класиками театрознавчої думки як постдраматичні. Перформанс передбачає позиціонування події як процесу, цінність не сталої, а динамічної, частково імпровізаційної, інтерактивної структури, народження події тут і зараз, у самому процесі виконання, співтворчість з умовним глядачем.

Щодо перформативності як «поняття міждисциплінарного походження, що позначає ситуацію збігу змісту та його прояву», про її значення як теоретичної та концептуальної основи висловлюється керівниця відомої в Україні незалежної перформанс-групи «Танцлабораторіум» (Tanzlaboratorium), що була заснована 2000 року, Лариса Венедіктова: «Замість того, аби описувати світ, перформативне мистецтво діє в процесі повідомлення, з од ного боку, враховуючи час, який проходить, а з іншого – відкриваючи простір сумніву, адже перформативне повідомлення неможливо перевірити на істинність. При перформативності зміст не розповідається, але відбувається його самоподання. Певне повідомлення (текст чи дія) стає не просто висловом про будь-що, але і демонстрацією того, про що говорить це повідомлення» [3].

В Україні перформативне мистецтво пройшло шлях від поодиноких ініціатив до сформованого середовища з фестивалями, лабораторіями та незалежними об'єднаннями, серед яких і «Танцлабораторіум». Потужним чинником поширення перформативних практик є фестивальний рух (ГогольFest, Zelyonka Fest тощо). Перформанси відгукуються та актуалізують соціальні та політичні проблеми, доволі часто виконують терапевтичну функцію. У часі російсько-української війни вони перетворилися на своєрідну форму культурного спротиву та документування подій, тілесних та емоційних реакцій тощо (проект «Говори тілом» (Let the body speak) [12] підтримує розвиток сучасного танцю та фіксування досвіду війни через тілесні практики).

Олена Апчел, що досліджує одну з форм постдраматичного театру – документальний театр у контексті сучасної культури, стверджує: «Теорія постдраматичного театру не оголошує “кінець театру”, а наголошує на тому, що театр взагалі як метанаратив продовжує свій безперервний розвиток. Центральні характеристики постдраматичного театру сформовані постмодерністською естетикою і французькими структуралістами:

деконструкція, деформація, багатокодовість, медійний плюралізм, різні нові засоби масової інформації і комунікації, які формують комунікативний простір такого театру, нове розуміння жесту і руху» [1, с. 47]. Така позиція авторки суголосна з тими процесами, що відбуваються у сучасному танці. Відповідно, ґрунтуючись на фундаментальних та сучасних дослідженнях з постдраматичного театру, можна стверджувати, що уживання концепту «постдрама» стосовно сучасного танцю є цілком виправданим.

Серед митців, чію творчість можна розглядати в категоріях постдраматичного театру, – Піна Бауш, Вільям Форсайт, Фізичний театр DV8 Ллойда Ньюсона тощо.

П. Бауш створює хореографічну палітру з емоцій, спогадів, реального та уявного, що у поліфонічному потоці взаємодіють в межах сцени та із глядачами. Хореограф не йде за лінійним розвитком драматургії, класичним нарративом, а дотримується постдраматичних принципів, руйнуючи цілісність форми, акцентуючи увагу на процесі, а не на завершеній історії. Формуючи принципи танцтеатру у практиці свого колективу у Вупперталі, вона дотримувалася емоційно-тілесного підходу у творенні вистав.

Творчість П. Бауш стала одним з інноваційних постдраматичних підходів до творення вистав не лише в танцювальному мистецтві, а перформативних практиках загалом. «Композиції “театру танцю” Бауш вже не будує за класичною аристотелівською схемою: початок, основна частина, кінець. Структура дії у її постановках значно складніше, вона залежить від індивідуальних рис героїв вистави та може складатися з багатьох несумісних деталей... Вона використовує колажі, перешмагування кінцевого епізоду через початок наступного, вільне поєднання різностильових фрагментів, робить власні коментарі у музичному контексті тощо. Її ігрові ситуації, сценічні метафори та імпровізації народжуються переважно з автобіографічних деталей та особистих міркувань, тож фрагментарність дії відображає і розірваність свідомості і, певною мірою, знівеченість світу, що її оточує», – зазначає О. Чепалов, аналізуючи творчий метод постановниці та доводячи його постдраматичну сутність [7, с. 217–218].

Американський хореограф Вільяма Форсайта демонструє унікальне поєднання постдраматичних та неокласичних танцювальних прийомів. Сміливий експериментатор, він розширює межі фізичних

можливостей тіла та перетворює рух на автономний засіб багатовимірного вираження. Множинні центри рухового імпульсу, деконструкція класичних форм, непередбачуваність, експериментування з простором, ритмом, пошук рівноваги, але одночасно мінімалістичність та ефект імпровізаційності характерні для композицій постановника.

Досліджуючи творчість В. Форсайта, О. Чепалов наголошує, що хореограф «перефразував балетні принципи, ігноруючи логіку порядку та існуючі зв'язки між танцювальними па. Цей хореограф також виходить за межі класичної виразності, створюючи послідовності руху, які обумовлені взаємодією різних частин тіла, водночас координуючи та ізолюючи рух у складних конфігураціях» [7, с. 273].

Одним з найвідоміших колективів у світі, що базує діяльність на постдраматичних принципах презентування пластики та тілесності, є Фізичний театр DV8 під керівництвом британського хореографа та режисера Ллойда Ньюсона. У DV8 головним інструментом виразовості є тіло виконавця та його фізична дія, що характерно для фізичного театру як одного з різновидів постдраматичного театру. Театр досліджує гостроактуальні теми, провокуючи глядача до рефлексії та переосмислення суспільних настанов. Ю. Скиба зазначає: «DV8 відомий своїми новаторськими та провокаційними роботами, які стирають межі між танцями, театром і соціальними коментарями. Виступи компанії часто порушують суперечливі і складні теми, зокрема такі як: сексуальність, гендер, насильство та соціальні норми, що спонукає глядачів зіткнутися з незручною істиною та поставити під сумнів суспільні традиційності» [6, с. 94]. Постдраматичний театр тягнє до актуальних соціально значущих проблем, документальності тем та форм, що й проявляється у практиці DV8, підтверджує обґрунтованість вживання поняття «постдраматичний танець».

Висновки. Постдрама (постдраматичний театр) є адаптацією постмодерністських принципів до театру, визначається конкретними художніми прийомами, що формуються безпосередньо у театральному, та ширше – сценічному та позасценічному мистецтві, куди відносимо танець. Принципи постдраматичного театру у сучасному танці втілюють концепцію відходу від драматургічного, нарративоцентричного підходу та акцентують увагу на процесі

створення, досвіді, що набувається, тілесності, нелінійності розгортання подій. У постдраматичному танці рух втрачає ілюстративні якості, набуває рис універсальної мови передавання фізичних, психічних, соціальних, культурних станів.

Перформанс у сучасному танці реалізує принципи постдраматичного театру: він руйнує межі між сценою і глядачем, мистецтвом і повсякденністю, роблячи глядача активним співучасником. Принципи постдрами розвинули у власній творчості Піна Бауш, Вільям Форсайт, Фізичний театр DV8, руйнуючи лінійний наратив, створюючи театр руху.

Перспективи дослідження вбачаємо у відтворенні цілісної панорами розвитку постдраматичного танцю як феномену світового та вітчизняного культурно-мистецького простору, з'ясуванні спільних та відмінних рис з постдраматичним театром, виявленні специфічних проявів постдрами у творчості сучасних українських хореографів.

Література

1. Апчел О. Документальний театр у контексті сучасної культури : автореф. дис... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Харківська державна академія культури. Харків, 2014. 22 с.
2. Венедиктова Л. Емансипований глядач. *Курбасівські читання*. 2014. № 96. *Постнекласична наука*. С. 145–155.
3. Венедиктова Л. Перформативність. *Art Ukraine*. 22.06.2011 URL: <http://artukraine.com.ua/a/performativnost/#.W0ORXClvWOY> (дата звернення: 09.03.2026).
4. Матвейчук М. До проблеми тілесності в сучасному танці. *Студії мистецтвознавчі*. 2015. Число 1. С. 64–69.
5. Погребняк М. Постмодерний танець: сутність, генеза та естетика. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2012. № 45. С. 159–163.
6. Скиба Ю. Поліваріантність перформативно-хореографічного мистецтва компаній сучасного танцю кінця ХХ-го – початку ХХІ-го століття : дис... доктора філософії : спец. 024 «Хореографія». / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2024. 199 с.
7. Чепалов О. Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст. : монографія. Харків : ХДАК, 2007. 344 с.
8. Bédart M. *Un Instant dans la vie d'autrui: mémoires*. Paris : Flammarion, 1979. 290 p.
9. DV8 Physical Theatre. URL: <https://dv8.co.uk> (дата звернення: 09.03.2026).
10. Fischer-Lichte E. *The Transformative Power of Performance. A New Aesthetics*. London, New York : Routledge, 2008. 240 p.

11. Lehmann H.-T. *Postdramatic Theatre*. London, New York : Routledge (Taylor & Francis), 2006. 214 p.

12. Let the body speak. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCQ59LxKKkdIOFTZoCrqUBJA/videos> (дата звернення: 09.03.2026).

13. Manshylin O. Formation and development of contemporary dance in Ukraine. *Танцювальні студії*. 2018. Вип. 1. С. 37–47.

14. Vass F. William Forsythe's Postdramatic Dance Theater. *Unsettling Perception*. London : Palgrave Macmillan, 2023. 271 p.

References

1. Apchel, O. (2014). Documentary theatre in the context of contemporary culture. PhD abstract, Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
2. Venedyktova, L. (2014). The Emancipated Spectator. *Kurbasov Readings*, 96 (Post-nonclassical science), 145–155 [in Ukrainian].
3. Venediktova, L. (22.06.2011). Performativity. *Art Ukraine*. Retrieved from: <http://artukraine.com.ua/a/performativnost/#.W0ORXClvWOY> [in Ukrainian].
4. Matveichuk, M. (2015). To the problem of corporeality in contemporary dance. *Researches of the Fine Arts*, 1, 64–69 [in Ukrainian].
5. Pohrebniak, M. (2012). Postmodern dance: essence, genesis and aesthetics. *Theoretical issues of culture, education and upbringing*, 45, 159–163 [in Ukrainian].
6. Skyba, Y. (2024). The polyvariance of the performative and choreographic art of contemporary dance companies of the late 20th – early 21st centuries. PhD thesis, Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian].
7. Chepalov, O. (2007). *Choreographic Theatre of Western Europe of the 20th Century*. KhSAC [in Ukrainian].
8. Bédart, M. (1979). *Un Instant dans la vie d'autrui: mémoires*. Flammarion [in French].
9. DV8 Physical Theatre. (n.d.). <https://dv8.co.uk> [in English].
10. Fischer-Lichte, E. (2008). *The Transformative Power of Performance. A New Aesthetics*. Routledge [in English].
11. Lehmann, H.-T. (2006). *Postdramatic Theatre*. Routledge (Taylor & Francis) [in English].
12. Let the body speak. (n.d.). <https://www.youtube.com/channel/UCQ59LxKKkdIOFTZoCrqUBJA/videos> [in English].
13. Manshylin, O. (2018) Formation and development of contemporary dance in Ukraine. *Dance studies*, 1, 37–47 [in English].
14. Vass, F. (2023). William Forsythe's Postdramatic Dance Theater. *Unsettling Perception*. Palgrave Macmillan [in English].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2026
Отримано після доопрацювання 14.04.2026
Прийнято до друку 23.04.2026
Опубліковано 26.05.2026